مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

جورج فوستر
ترجمه: رحمت آریا
۲۰۲۵/۰۲/۱۱

د جورج فوستر یون لیک: له بنګاله تر لندن سفر

دوهم ټوک

(۱۸)

کشمیري جامې په دې ډول دي : یوه لویه لونګۍ چې په بې سیلقې ډول سره اغوستل کېږي؛ له وړیو جوړ یو پنډ واسکټ یا صدرۍ چې پلن لستوڼي لري؛ یوه کځوره چې ول په ول تاو سوې او تر ملا تاوېږي. تر واسکټ لاندې د اغوستلو یو شی چې په دقیق ډول ورته پوښ ویلی سو د ټولنې د لوړو پاړکو یا طبقاتو خلک یو کمیس (پیراهن) اغوندي خو د ټیټو پاړکو خلک هیڅ تحتاني جامې نه اغوندي او خپلې ملاوې نه تړي. کله چې له دغو کسانو سره د هغوی په پلرنۍ ټاټوبي کې مخامخ سوم نو د هغوی د جامو بڼو، د مخونو جدي او اوږدو بڼو او د ږیرو جوړښت ته په کتلو دې باور ته ورسېدم چې ګنې د یهودي ملت منځ ته راغلی یم. همدا تصور د ښاغلي (فرانسیسکو – ژ) برنییه [1] ذهن ته هم ورغلی وو او هغه خو لا د یوه بل ګام په اوچتولو هڅه کړې ثابته کړي چې دوی د یرغمل سویو یهودانو له قبایلو څخه دي او ددې کار لپاره له داسې استدلالونو څخه کار اخلي چې د پاخه بنسټیز او اساسي استدلال په پرتلې ظاهراً اقناع کوونکي دي. [2]

---

[1] -Mr. Bernier

[2] - فرانسوا برنیه یا فرانسیسکو برنیه François Bernier یو فرانسوی طبیب او سیلانی وو چې په اولسمې پېړۍ کې د خپل مفصل یون لیک یا سفرنامې په پار شهرت لري. فرانسوا برنیه خپل یون لیک د «مغولو په امپراتورۍ کې سفر Travels in the Mogul Empire» تر عنوان لاندې لیکلی دئ چې له ۱۶۵۶ تر ۱۶۶۸ز کال پورې یې د مغولو په امپراتورۍ کې سفرونه کړي دي. فرانسوا د هندوستان او د مغولو د دربار د شرحې په لړ کې له "افغانانو" څخه یادونه کوي.
د فرانسوال لیکنې اغلب دغه ټکي رانغاړي :
د مغولو د دولت او د وسله وال ځواک جوړښت : فرانسوا برنیه د مغولو په امپراتورۍ کې د بیلابیلو قومي ډلو یادونه کوي چې له هغې ډلې څخه "افغانان"، مغول، فارسیان اوهندیان یادوي چې په دربار کې یې مختلف منصبونه درلودل. فرانسوا برنیه په دې باور دئ چې د مغولو د سلطنت د وسله وال ځواک لپاره یوه ستره منبع د باندنیو سرتیرو تل مدام راتګ دئ چې د سیل په شان راروان دي؛ برنیه دغه سرتیري عمدتاً د "تورکانو او افغانانو" په نوم یادوي.
د سیاسي ځواک له اړخه : برنیه په خپلو خبرو کې د اورنګ زیب د سلطنت شرحه ورکوي او هلته په دربار کې بیلابیلې ډلې یادوي چې په امپراتورۍ کې حاضر اشراف له افغان یا " پټهان" سرتیرو سره تعاملات لري.
د تأریخي شننې یا تحلیل له اړخه : تأریخي شننې چې د فرانسوا برنیې اثر ته مراجعه کوي وایي چې افغانانو د مغولو په امپراتورۍ باندې پراخ اغیز درلود لکه په ډیلي باندې د افغانانو یرغل چې د ډیلي پانګه یې افغانستان ته یوړله او د مغولو د سلطنت لمنه یې عملاً ورټوله کړله. کارل مارکس او انګلس هم د برنیه له شننو څخه یادونه کړې ده
فرانسوا برنیه د مغول امپراتور اورنګزیب د صدراعظم یا لوی وزیر جعفر خان یادونه کوي او وایي چې د جعفر خان میرمن یوه ډیره هوښیاره پیښتنه "افغانه" ده.
په دې توګه موږ ګورو چې فرانسوا برنیه لومړنی اروپايي دئ چې په هندوستان کې د افغانانو او مشخصاً د پښتنو یادونه په اولسمې پیړۍ کې کوي او ورپسې څه د باندې سل کاله وروسته زموږ اوسنی لیکوال جورج فوستر لومړنی اروپايي دئ چې عملاً افغانستان ته او د افغانستان توابعو سیمو ته سفرونه کوي او د افغانانو، پښتو، د افغانستان ددولت، د افغان دولت، د افغان امپراتورۍ او کله هم د دراني د امپراتورۍ یادونه کوي. - ژ

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

د ښځو جامې هم د نارينه وو د جامو په شان بې ډوله دي او د هغوی له طبيعي ښايست سره مناسبې نـهٔ برېښي. د هغوی اصلي جامې چې اغلباً يوازينۍ جامې دي چې دوی يې اغوندي له مالوچو جوړې جامې دي او د يوهٔ اوږدهٔ او پراخ کميس په شان جوړې سوې دي. هغوی د خپلو ويښتانو پر سر چې يوه کوڅۍ لري يوه تنگه خولۍ اغوندي او معمولاً ارغواني رنگ لري او له وړيو جوړې سوې دي؛ د خولۍ شا ته له هماغه جنسه يوه مثلثي ټوټه نښتې ده چې کښته تللې او د ويښتانو ډيرۍ برخه پوښي. د خولۍ تر لاندنۍ ژۍ لاندې يو کوچنوټی لونگۍ ډوله ټوکر دئ چې شا ته په يوې لنډې غوټې تړل سوی دئ او داسې ښکاري چې دا دې يوازينۍ پسولنيز توکی وي. ښايي تاسو به خوښ سئ چې که زه د عادي ښځو د جامو يادونه وکړم ځکه هغوی يوازيني کسان دي چې په عام محضر کې ليدل کيږي. د لوړو پاړکو يا طبقاتو مېـرمنې په ندرت په آزادې فضا کې ليدل کېـږي؛ ددې ترڅنگ ان دغه يادونه او اشاره هم د هيڅ مسلمانې ټولنې د کورنيو د ښځو له دودونو او رواجونو سره سمون نـهٔ خوري.

کشميريان په تن پياوړي او په څېـرو ښايسته دي او له دې چې د جغرافيوي عرض البلد په څلورديرشمو درجو کې استوگن دي نو کولی سو ووايو چې د هغوی د بدن پوستکي روښانه دي. د هغوی مېـرمنې د فرانسي يا اسپانيې په سويل کې د قهوه يي رنگو وېښتانو لرونکو مېـرمنو په توگه يادوي. خو له دې سره سره که څه هم زه مخکې له مخکې د هغوی د راښکون او جذابيت تر اغېـزو لاندې وم ما ته يوه د پام وړ نااميدي پيدا سوه؛ سره له دې چې يو شمېـر نڅاگرې ښځې مې وليدلې چې د خپلو ښکلاوو او راښکون د ځانگړتياوو له کبله مشهورې وې. د هغوی په هيکلونو کې معمولاً يو ډول زمختي ليدل کېـږي چې په پلنو او هموارو ځانگړتياوو سره مشخص کېـږي او اغلب وختونه پنډې پښې لري؛ حال دا چې د پوستکي د رنگ له اړخه تر هر چا سر دي خو په څرگنده د لويديځ هند د يو شمېـر ولايتونو د جذابو ښځو د ظاهر او رعنايي تر اغېـز لاندې راځي.

 يو وخت کشمير د ښاپيو او شتمنو کسانو لپاره په کنچنيو يا فواحشو ډک وو چې هم شتمنې او هم مستې وې خو هغه درانده مالي اخراجات چې افغانانو غوښتل ددې لامل سول چې ددوی شمېـر د پام وړ کچې ته راټيټ سي او اکثر کسان چې تر اوسه پاتې دي هغوی له سخت فقر او ربړو سره مخامخ دي. [3] هغه لږ شمېـر چې ما ليدلي دي په نڅا کې د خپلو وړتياوو او په ښکلو ځانگړو غړونو باندې يې ماته ډيرې خوشحالۍ راوړي دي. ددې ترڅنگ غواړم ووايم، چې وروسته مې هېـر نه سي، د کشمير مېـرمنې د دولت له سرکوبگر ماهيت او يا نا مساعدو شرايطو په صرف نظر سره له ځانه د زيږون استثنايي وړتيا ښيي؛ هيڅ داسې مضر اغيز چې په دوې کې د تکثر خنډ وگرځي نـهٔ دئ ليدل سوی او دا د ستاينې وړ خبره د هڅو په مټ ساتل سوې ده. زه خپل ځان په دې مکلف نـهٔ گڼم چې د هغه فزيکي فضليت د جرړو په اړه پلټنه وکړم چې ددې ملت په ښځو او نارينه وو کې پريمانه موندل کېـږي، خو دومره تاسو ته وايم چې ددې ځای

---

[3] -THE city of Kashmire once abounded with courtezans, equally gay and affluent ; but the rigorous contributions of the Afghans have greatly reduced their number, and driven moſt of thoſe that remain into a languid poverty. {Volume II page 22, PDF format both volumes combined page 365}

اوبـهٔ په کبانو باندې ډکې دي او دا د تولید مثل لپاره یو محرک ګڼل کېدای سي او د خلکو لپاره د خوراک اصلي سرچینه ده.

د کشمیري ژبې سرچینه د سانسکریت ژبه ده او د مرهټه وو له ژبې سره ورته والی لري خو لږ توند‌ه او شډله ده. همدغه شډل توب ددې لامل ګرځېدلی چي سیمه ییز خلک خپلې سندرې په پارسي جوړې کړي او یا د پارسي شاعرانو آثار ومني. خو له دې سره سره چي د ژبې لحن یې لږ شډل دئ تاسو به دلته په دې سیمې کې په ندرت داسي څوک ومومئ چي که څوان وي یا بوډا د موسیقۍ قدر دې ونه کړي.

کشمیریان خوشحاله او شور او له ړوږ ډک خلک دي او تلذذ او خوند اخیستلو ته شدیداً لېوالتیا لري. هېڅوک ددوی په اندازې د پانګې او ثروت په لټه کې لېوالتیا او اشتیاق نـهٔ لري او هېـڅوک ددوی په اندازې د ثروت په لاس ته راوړلو کې نوښت او خلاقیت هم نـهٔ لري او یا د بې ځایه اسراف لپاره د نوښت لارې چارې ونـهٔ لټوي. کله چي یو کشمیری ان له کومي ټیټي پارکې یا طبقې څخه لس (انګلیسي – ژ) شیلینګه تر لاسه کړي نو د وخت له تلف کولو پرته خپله ډله راټوله کړي او د سیند غاړې ته ځي ترڅو خپله وروستۍ پیسه مصرف کړي. د افغان حکومت ظالمانه طبیعت، چي پر دوی باندې د ظلم بیلابیل ډولونه تحمیلوي نه سي کولی د انحطاط پر لور د هغوی دا پیاوړې لیوالتیا له منځه یوسي. راپور ورکړل سوی چي له هندوستان څخه ددوی د هیواد له جلا کیدلو راهیسي ددوی په چارچلند کې د پام وړ بدلون راغلی دئ. [4] دوی د مغولانو د سخاوت او جوړجاړي یا د مدارا په انګېزې په خپلو عیشونو کې ډوب او خپلې نوښتګرې لېـوالتیاوې یې څرګندولې. هغوی په ځل- بلې جامو کې لیدل کېـدل او مجللې ودانۍ یې جوړولې او خوندورو خوراکونو ته یې زښته ډېره لېـوالتیا درلوده. ددې ولایت لومړیتوبونه په دربار کې تر دې انداره ملاتړ تر لاسه کاوهٔ چي ددې ځای د واکمنو پر ضد هر ډول شکایت ته په ځیـر غوږ نیول کېدهٔ او ددې ځای د استوګنو پر ضد هر ډول هڅه به یا ژر تر ژره مهار او یا مجازات سوه.

د اورنګ زیب د حکومت پر مهال کله چي د امپراتورۍ د بېلابېلا سیمو مالیاتي عاید د نن ورځې له مالیاتي عاید څخه پورته وو، له کشمیر څخه د راټول سوي عاید اندازه درې نیم لک روپۍ وې. خو اوسمهال افغان والي له شل لکو روپیو څخه لږ عاید نـهٔ ترلاسه کوي او که دی خپل خراج په موقع دربار ته واستوي نو والي ته اجازت سته چي له هر ډول عواقبو پرته له شدت عمل څخه کار واخلي. [5] د سخت ګیرۍ دغـهٔ شدید ډول د کشمیریانو پر کړو وړو اغـېزه کړې ده، دوی د افغانانو له ظلم او ستم څخه ویره او وحشت لري او د خپل ثروت له ښوولو څخه ډارېږي. [6]

---

[4] -Nor can the despotism of an Afghan government, which loads them with a various oppression and cruelty, eradicate this strong tendency to dissipation, yet their manners, it is faid, have undergone a manifeft change, since the dismemberment of their country from Hindostan. {Volume II page 23, PDF format both volumes combined page 366}

[5] - In the reign of Aurangzebe, when the revenue of the different portions of the empire exceeded that of the present day, the sum collected in Kashmire amounted to three and a half lacks of rupees , but at this time, not less than twenty lacks are extracted by the Afghan governor, who, if his tribute be regularly remitted to court, is allowed to execute with impunity every act of violence. {Volume II page 23, PDF format both volumes combined page 366}

[6] - This extreme rigor has sensibly affected the deportment and manners ners of the Kashmirians , who shrink with dread from the Afghan oppressions, and are fearful of making any display of opulence. {Volume II page 23 - 24, PDF format both volumes combined page 366- 367}

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

یوۀ جیورجیایي سوداګر چې ډېره موده یې په دې سیمې کې تېره کړې ده د کشمیر په هکله راته د قناعت وړ معلومات راکړل. هغه وویل کله چې دې ولایت ته د لومړي ځل لپاره راغلم نو یو معتدل او نرم چلند سړی په کې واکمن وو، د ولایت خلکو به له ځانه بې بندوبارې، هوسبازي او اسراف څرګنداوۀ. خو د وروستي والي له حکومتولی را په دیخوا چې یو افغان دئ د هغه د تونده، خشمناک او حریص طبیعت له کبله خلک زړۀ تورن سوي دي او ژوند بنه یې مخ په ځوړ او زوال ده، جامې یې نامرتبې دي؛ سره له دې چې دغو خلکو مخکې ډېرې خبرې کولې خو اوس د لومړنیو معلوماتو په ورکړه کې اکراه کوي. [7]

نور بیا

په کشمیرکې زما د استوګنې...

[قدرمنو لوستونکو! د ښاغلی رحمت آریا د آرشیف: لینک]

[7] -He said that when he first visited the province, which was governed by a person of a moderate disposition, the people were licentious, volatile and profuse. But, that since the administration of the late chief, an Afghan of a fierce and rapacious temper, they had become dispirited, their way of living mean, their dress slovenly, and though of a temper proverbially loquacious , they were averse from communicating ordinary intelligence. {Volume II page 24, PDF format both volumes combined page 367}

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له راالیږلو مخکې په ځیر و لولئ